

Giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa dân tộc Bru-Vân kiều và Pa Kô cho học sinh trung học cơ sở tại các trường phổ thông Dân tộc bán trú huyện Hướng Hóa, Tỉnh Quảng Trị

Mai Thị Thu Trang*

*Trường PTDTBT TH&THCS Hướng Lộc, huyện Hướng Hóa, tỉnh Quảng Trị

Received: 01/12/2023; Accepted: 8/12/2023; Published: 15/12/2023

Abstract: Educational activities to preserve and promote the cultural values of ethnic minorities in general and the Bru-Van Kieu and Pa Ko ethnic groups in particular for secondary school students help provide them with basic knowledge and understanding of the traditional culture of the ethnic groups in our homeland. This activity has been implemented quite diversely with many rich activities by ethnic minority boarding schools in Huong Hoa district, Quang Tri. However, there are still certain limitations in many aspects due to various objective and subjective reasons. This article analyzes and evaluates the current status of educational activities to preserve and promote the cultural values of two ethnic minorities in Huong Hoa district, Quang Tri province, thereby proposing measures to improve the effectiveness of educating the awareness of preserving and promoting ethnic minority cultural values for secondary school students at ethnic minority boarding schools in Huong Hoa district, Quang Tri province during the period. next.

Keywords: Consciousness of conservation and promotion; cultural and ethnic values; boarding school for ethnic minorities; Huong Hoa district, Quang Tri.

1. Mở đầu

Trong những năm qua, ngành giáo dục và đào tạo (GD&ĐT) huyện Hướng Hóa đã có những nỗ lực trong việc tổ chức giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy giá trị văn hoá (GTVH) của các dân tộc thiểu số (DTTS) Bru-Vân Kiều và Pa Kô cho HS nói chung và HS trung học cơ sở (THCS) tại các trường phổ thông dân tộc bán trú (PTDTBT) nói riêng. Hoạt động này đã được triển khai tại các trường phổ thông qua nhiều hình thức và phương pháp như: dạy học lồng ghép với các môn học chính khóa; tổ chức các hoạt động ngoại khóa, hoạt động trải nghiệm... Việc giáo dục các GTVH truyền thống của các DTTS đã giúp học sinh (HS) nhận thức sâu sắc về văn hóa của dân tộc mình, tạo sân chơi, xây dựng môi trường giáo dục thân thiện, góp phần nâng cao ý thức giữ gìn, trân trọng nét đẹp truyền thống của dân tộc mình. Bên cạnh đó, hoạt động này cũng gặp nhiều khó khăn và hạn chế, cụ thể như: HS nhận thức chưa đầy đủ về ý thức bảo tồn và phát huy GTVH của các DTTS; cơ sở vật chất (CSVC) hỗ trợ cho hoạt động giáo dục này còn lạc hậu; sự phối hợp của các lực lượng giáo dục tham gia hoạt động chưa hiệu quả; hình thức và phương pháp giáo dục chưa đa dạng và phong phú...

Trên cơ sở phân tích thực trạng, tác giả đã đề xuất các biện pháp nâng cao hiệu quả giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy GTVH các DTTS cho HS THCS tại các trường PTDTBT ở huyện Hướng Hóa, tỉnh Quảng Trị.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Một số khái niệm cơ bản liên quan

- Bản sắc văn hóa DTTS: BSVHDT thiểu số được hiểu là tổng thể các giá trị đặc trưng mang tính bản chất, bền vững của văn hóa DTTS đó, được hình thành và phát triển, bồi đắp qua quá trình lịch sử lâu dài. BSVHDT thiểu số cũng là một chỉnh thể và mang tính đặc trưng riêng biệt, khắc họa nên diện mạo của một tộc người, một DTTS để phân biệt, nhận diện các cộng đồng DTTS này với cộng đồng DTTS khác.

- Bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa các DTTS: Bảo tồn và phát huy GTVH nói chung và phát huy các GTVH của các DTTS nói riêng được hiểu là việc tiến hành các cách thức khơi dậy những mặt tích cực của các GTVH để lan tỏa và mở rộng thêm các giá trị đó, đóng góp cho sự phát triển tích cực của bản thân mỗi cá nhân và đất nước nói chung.

- Ý thức bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa các DTTS: Ý thức bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa

các dân tộc thiểu số là sự tự nhận thức một cách đúng đắn, có thái độ và hành động phù hợp để thực hiện các biện pháp nhằm bảo vệ, giữ gìn có chọn lọc và khơi dậy những mặt tích cực của các GTVH nhằm lan tỏa, mở rộng thêm các giá trị đó, đóng góp cho sự phát triển tích cực của bản thân mỗi cá nhân và của đất nước nói chung.

2.2. Nguyên tắc xây dựng các biện pháp

Các biện pháp nâng cao chất lượng giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy các GTVH dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô cho HS tại các trường PTDTBT huyện Hướng Hóa, tỉnh Quảng Trị phải dựa trên các nguyên tắc sau:

- Nguyên tắc đảm bảo tính mục tiêu: Đề xuất biện pháp cần phải bám sát mục tiêu chung là nâng cao chất lượng dạy và học tại các trường PTDTBT, đồng thời phải đạt được mục tiêu nâng cao nhận thức của cán bộ quản lý (CBQL), giáo viên (GV), HS và các chủ thể trong và ngoài nhà trường trong việc bảo tồn và phát huy các GTVH của các DTTS trên địa bàn.

- Nguyên tắc đảm bảo tính hệ thống: Các biện pháp cần phải được tích hợp và được hỗ trợ bởi các chính sách giáo dục chung của nhà nước, tuân theo chương trình GDPT của ngành giáo dục nói chung. Tính hệ thống đảm bảo rằng các biện pháp giáo dục về văn hóa DTTS không chỉ là những nỗ lực cá nhân mà là một phần của hệ thống giáo dục toàn diện và bền vững, thể hiện cam kết của xã hội đối với bảo tồn và phát huy GTVH của các DTTS nên trong quá trình đề xuất các biện pháp cần có sự tính toán ở nhiều góc độ, huy động sự tham gia của nhiều chủ thể và các nguồn lực đảm bảo thực hiện một cách có hệ thống thì mới đạt được hiệu quả như kì vọng.

- Nguyên tắc đảm bảo tính khả thi: Đề đảm bảo tính khả thi, trong quá trình đề xuất các biện pháp cần đảm bảo một số yêu cầu như: cần có sự cam kết và ủng hộ từ phía các cơ quan QLGD và chính quyền địa phương; đảm bảo cung cấp nguồn ngân sách hỗ trợ thích đáng và có sự tham gia mạnh mẽ hơn trong việc thực hiện chương trình giáo dục này bằng cách tạo sự nhận thức và sự ủng hộ của cộng đồng.

- Nguyên tắc đảm bảo tính hiệu quả: Cần thúc đẩy sự phát triển cá nhân, tăng cường kiến thức về văn hóa của các DTTS. Các biện pháp nên giúp HS hiểu và tôn trọng văn hóa của chính dân tộc của các em, cũng như giúp các em phát triển kỹ năng giao tiếp, sáng tạo và khả năng tiếp tục tham gia, phát triển ý thức về văn hóa dân tộc sau khi hoàn thành THCS.

Tính hiệu quả cũng phụ thuộc vào sự tham gia của cộng đồng và xã hội trong quá trình giáo dục.

2.3. Một số biện pháp nâng cao hiệu quả giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa các dân tộc thiểu số Bru-Vân Kiều và Pa Kô cho HS THCS tại các trường PTDTBT huyện Hướng Hóa, tỉnh Quảng Trị

Một là, nâng cao nhận thức cho CBQL, GV và phụ huynh, HS và các lực lượng xã hội về tầm quan trọng của giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy GTVH của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô tại các trường PTDTBT. Biện pháp này nhằm tạo nhận thức chung cho các CBQL, GV, phụ huynh, HS và các lực lượng xã hội có cơ hội hiểu rõ hơn về giá trị của việc bảo tồn và phát huy GTVH của các DTTS nói chung và dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô nói riêng đối với thế hệ trẻ, đặc biệt là HS các trường PTDTBT. Qua đó, tạo động lực cho họ tham gia tích cực vào các hoạt động liên quan đến việc giáo dục ý thức phát huy các GTVH này. Đồng thời, tạo sự đồng thuận ủng hộ và hợp tác từ tất cả các chủ thể trong và ngoài nhà trường trong quá trình tổ chức thực hiện biện pháp.

Hai là, xây dựng và thực hiện nội dung giáo dục bảo tồn và phát huy GTVH của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô trong các môn học tại các trường PTDTBT. Theo đó, cần phát triển chương trình học đa dạng và phong phú, bao gồm các môn học và hoạt động ngoại khóa có liên quan đến văn hóa của người Bru-Vân Kiều và Pa Kô. Tích hợp văn hóa vào môn học chính: Lồng ghép nội dung văn hóa của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô vào các môn học chính như: lịch sử, văn học, ngôn ngữ, và các môn khoa học xã hội khác để đảm bảo tích hợp và hiệu quả. Tuy nhiên, các nội dung lồng ghép trong các chương trình giáo dục tại nhà trường cần đảm bảo dung lượng phù hợp, các GTVH của các DTTS cần phải được thực hiện với sự tôn trọng và bảo vệ quyền của các DTTS, không gây ra sự kỳ thị hoặc tổn hại đến các GTVH tinh thần của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô trên địa bàn huyện Hướng Hóa.

Ba là, đa dạng hóa các hình thức và phương pháp giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy GTVH của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô cho HS THCS tại các trường PTDTBT. Để triển khai hiệu quả, trước hết cần chú trọng xây dựng kế hoạch giảng dạy về văn hóa dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô trong các môn học khác nhau. Các nhà trường tạo cơ hội cho HS tham gia vào các hoạt động và sự kiện văn hóa của

dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô qua các chuyến ngoại khóa và tham quan tại cộng đồng. Tổ chức các chương trình tham quan thực tế các làng truyền thống, lễ hội văn hóa và các hoạt động giao lưu với cộng đồng người Bru-Vân Kiều và Pa Kô để HS cảm thụ và “ngấm” bản sắc văn hóa của dân tộc mình. Tạo cơ hội cho HS thực hành và trải nghiệm các hoạt động như: nấu ăn, làm thủ công, múa hát, hoặc tham gia vào các sự kiện truyền thống của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô

Bốn là, tăng cường tập huấn, nâng cao năng lực cho đội ngũ CBQL và GV tham gia vào quá trình giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy GTVH của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô cho HS THCS tại các trường PTDTBT. Việc làm này giúp GV hiểu sâu sắc và biết cách vận dụng, lồng ghép các giá trị bản sắc văn hóa của các dân tộc này vào giảng dạy. Sự hiểu biết về văn hóa dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô của đội ngũ CBQL và GV cũng góp phần thúc đẩy sự đoàn kết và hòa hợp trong xã hội. Bởi đội ngũ CBQL và GV là những mẫu hình của những nhà lãnh đạo, nhà sư phạm trong việc tôn trọng và đánh giá cao sự đa dạng và văn hóa của mọi người không chỉ trong môi trường giáo dục mà còn ở cả cộng đồng.

Năm là, huy động các lực lượng xã hội tham gia vào giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy GTVH của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô cho HS THCS tại các trường PTDTBT. Cộng đồng DTTS và những người giữ truyền thống là nguồn kiến thức và kinh nghiệm thực tế về văn hóa và giá trị của các DTTS. Để làm được điều này, cần tranh thủ thiết lập mối liên hệ thường xuyên với các cơ quan của chính quyền địa phương để họ cung cấp hỗ trợ cho các hoạt động giáo dục về văn hóa dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô. Việc liên hệ này còn tạo điều kiện thuận lợi để được hỗ trợ về nguồn kinh phí và tài trợ hạ tầng cho các sự kiện và hoạt động tham quan của các trường học. Tổ chức các chương trình tham quan, khóa học, hoặc sự kiện cho cán bộ chính quyền địa phương để họ có cơ hội trải nghiệm và hiểu rõ hơn về văn hóa, truyền thống, và giá trị của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô. Nhà trường cũng cần tạo cơ hội cho phụ huynh chia sẻ kiến thức về văn hóa dân tộc.

Sáu là, chú trọng đảm bảo các điều kiện về CSVC, trang thiết bị hỗ trợ cho hoạt động giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy GTVH của dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô cho HS THCS tại các trường PTDTBT. Mỗi trường cần xác định nhu cầu cụ thể

và đặc thù của HS, bao gồm: việc xác định loại trang thiết bị, CSVC, và không gian cần thiết cho hoạt động giáo dục về văn hóa dân tộc. Xác định nguồn tài chính cần thiết để cải thiện CSVC và trang thiết bị giáo dục. Tranh thủ sự hỗ trợ từ phía chính quyền địa phương và tăng cường hợp tác với các tổ chức chính phủ, phi chính phủ và cộng đồng để được hỗ trợ tài chính. Trên cơ sở đó, chủ động xây dựng, sửa chữa các phòng trưng bày, phòng học đa năng và không gian ngoài trời cho hoạt động văn hóa. Các trường cần lên kế hoạch duy trì và bảo dưỡng định kỳ cho CSVC và trang thiết bị giáo dục để đảm bảo các trang thiết bị này luôn ở tình trạng hoạt động tốt.

3. Kết luận

Các biện pháp đề xuất có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, tác động qua lại, hỗ trợ lẫn nhau, biện pháp này tạo cơ sở và tiền đề cho các biện pháp còn lại nên trong quá trình triển khai cần áp dụng đồng bộ và linh hoạt. Các biện pháp này cũng đã được tổ chức khảo nghiệm về tính cấp thiết và tính khả thi với kết quả tổng quan cho thấy có sự đồng thuận cao của các CBQL và GV. Đây là tín hiệu tích cực trong việc triển khai thực hiện trên thực tế nhằm góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động giáo dục ý thức bảo tồn và phát huy các GTVH của các DTTS nói chung và dân tộc Bru-Vân Kiều và Pa Kô nói riêng cho HS THCS tại các trường PTDTBT huyện Hướng Hóa, tỉnh Quảng Trị trong thời gian tới.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), Chương trình GDPT – Hoạt động trải nghiệm và Hoạt động trải nghiệm, hướng nghiệp, Hà Nội.
2. Phòng Giáo dục và Đào tạo huyện Hướng Hóa (2022), Hướng dẫn số 14/HD-PGDĐT ngày 13/10/2022 về việc hoạt động của Hội đồng bộ môn văn hóa cấp THCS năm học 2022-2023, Quảng Trị.
3. Quốc hội (2019), Luật Giáo dục, ban hành theo Văn bản hợp nhất số 10/VBHN-VPQH ngày 23/07/2013, Hà Nội.
4. Ủy ban Nhân dân tỉnh Quảng Trị (2020), Quyết định số 1450/QĐ-UBND ngày 05/6/2020 về việc phê duyệt Đề án “Bảo tồn, phục dựng và phát huy giá trị di sản văn hóa phi vật thể truyền thống tỉnh Quảng Trị giai đoạn 2020-2030”, Quảng Trị.
5. Vũ Thị Thanh Minh (2021), Giáo dục bảo tồn và phát huy giá trị BSVHDT cho HS DTTS, trong bối cảnh hội nhập quốc tế hiện nay, Tạp chí Nghiên cứu dân tộc, Số 4, Tập 10/2021.